

Parmenidés

Παρμενίδης

Fragmenta DK 28 B

Hrubě pracovní verze!

*Překlad se nesnaží držet metrum, ale jenom řádkování (přibližně),
v řadě případů je závislý na překladech Karla Svobody a Martina Pokorného*

B 1

Koně, kteří mne podle mé libosti nosí, mě táhli,
až mě dovedli na proslulou cestu k bohyni,
(var. překladu: až mě bohyně dovedly na proslulou cestu,)
která po všech městech vede znalého muže.

(var. textu: ... vede vidoucí světla.)

Po ní jsem se dal, neboť po ní mě vezli rozumní koně
táhnoucí vůz a cestu dívky ukazovaly.

Náprava v hlavicích kol jak píš'ala zněla,
neboť po obou stranách ji prudce hnala dvě okrouhlá kola,
když rychle spěchaly Sluneční dívky,
aby mne dovedly ke světlu, příbytky Noci opustily
a závoje z hlav svých rukama sňaly.

Stojí tam brána, k níž vedou dráhy Noci a Dne,
nadpražím objata jest a dole kamenným prahem.

Onu aithéru (jasnou?) bránu pak veliké veřeje plní,
střídavé klíče k nim má přísná Spravedlnost (*Diké*).

Jí dívky domluvily něžnými slovy,

přemluvily ji chytře, aby přivřenou závoru rychle
od brány odsunula. Tu rozletěla se brána,
břevna pak pokrytá kovem a spojená čepy i hřeby
střídavě otáčela se v jamkách a široký otvor
dveří zcela se uvolnil. Hned pak dívky
po cestě branou přímo řídily vůz i koně.

Tehdy mne bohyně vlídně přijala, chopila rukou
moji pravici a tak slova vyřkla a mluvila ke mně:
„Vítej, mladíku, který ses spolčil s nesmrtelnými vozatajkami,
a na koních, kteří tě nesou, jsi přibyl do našeho domu.
Nebyla to zlá sudba, která tě přivedla
touto cestou – je totiž mimo dráhy lidské -,
nýbrž zákon (*Themis*) a právo (*Diké*). Máš tedy zvědět všechno:
Jednak neochvějné srdce okrouhlé Pravdy,
jednak domněnky smrtelníků, v nichž není pravdivá přesvědčivost.
Přesto však poznáš i to, že tyto domněnky
mohou být přijatelné, díky procházení veskrze všeho.

B 1. 1-30 = Sextos Empeirikos, *Adversus mathematicos VII*, 111

Paraphrasis: Sextos Empeirikos, *Adversus mathematicos VII*, 112-114

B 1. 28–32 Simplikios, *In De caelo* 557, 20

B 2 = Proklos, *In Platonis Timaeum comm. I*, 345, 18 Diehl (po **B 1**, 30)

Povím ti o těchto [cestách], podrž si to vyprávění, až je uslyšíš,
jaké cesty poznání jsou jedině myslitelné:
První, že je, a že nemůže nebýt,
to je dráha přesvědčení, neb ono provází pravdu.

Druhá, že není, a že je nutné, aby nebylo,
o této cestě ti říkám, že je zcela nepoznatelná;
neboť bys ani nepoznal, co není, není to totiž možné,
ani by [o tom] nic neřekl.

B 2. 3-8 = Simplikios, In Physica 116, 25

B 3 = Kléméns Alexandrijský, Stromata VI, 23,2-3

Aristofanés říká:

Myšlenky zmohou tolik, co činy. (fr. 691 K.)

(3) a před ním Parmenidés z Eleje:

Vždyť myslet a být je totéž.

(Výkladový překlad: „Neboť totéž je, že něco může být myšleno, i to, že je.“ /nebo: že může být/)

(Var. překladu: „Neboť myšlení a bytí je totéž.“)

Cfr. Plótinus, Enneades V, 1, 8

B 4 = Kléméns Alexandrijský, Stromata V, 15,5 (po Emped. 31 B 17, 21)

Avšak i Parmenidés, který mluví hádankovitě, říká o naději ve své básni toto:

Pohled, jak nepřítomné (vzdálené) je mysli stejně pevně přítomné (úplně blízké),
vždyť jsoucí se přece od jsoucího odtrhnout nedá,
ani když se rozptyluje veskrze po celém světě,
ani když se zase spojí.

(Verze překladu zlomku Parmenidovy básně podle Havrdova vydání Klémenta:)

Všimni si: vzdálené věci jsou pro mysl přítomné stále;
jsoucí se jsoucího drží a nijak je odtrhnout nelze,
ať už je po světě rozseté zcela, anebo spojené.

B 5 = Proklos, In Platonis Parmenidem I; 708, 16 (po B 8. 25)

... společné je pro mě,
odkudkoli začnu, neboť se tam zase vrátím.

B 6

Je třeba říkat a myslet, že jsoucí jest; neboť bytí jest,
kdežto nic věru není. To na mysli mít ti kážu,
od této cesty zkoumání tě totiž chci předem (odvrátit).
Též však od oné cesty, po níž se smrtelníci, neznalí ničeho,
zmítají, dvojhlaví: Bezradnost v jejich hrudi totiž
vede jejich bloudící mysl; ti se pak ženou,
hluší a zároveň slepí, zmatenci, nesoudné davy,
pro které být a nebýt toutéž je věcí i různou,
ve všem je přece zpátky obrácená cesta.

B 6 /1 = Simplikios, In Physica 117, 2 (secundum B 2)

B 6 /2 = Simplikios, In Physica 78, 2

B 7 - 8

B 7

Nikdy totiž nic nepřiměje nejsoucí být.

Od této cesty zkoumání odvrát' svou mysl,
ať tě ani zkušený zvyk nepřinutí nastoupit tuto cestu,
přidělil by ti osleplé oči a zalehlé uši i jazyk!

Rozsud' však řečí (důvodem, rozumem, *logó*) velmi sporné rozhodnutí (důkaz, *elenchos*),
o němž jsem mluvila.

B 7. 1-2 = Platón, Sophistes 237a (cfr. 258d)

Cfr. Aristotelés, Metaphysica XIV, 2; 1089a2

B 7. 2-7 = Sextos Empeirikos, Adversus mathematicos VII, 114 (secundum B 1)

B 8 = Simplikios, In Physica 78,4; 145,1

Zbývá již vyprávění (*mythos*) pouze o jedné cestě:
Že jest. Jsou na ní velice četná znamení,
že jsoucí je nezrozené a nehynoucí,
neboť je celoude, neochvějné a neukončené.

Aniž kdy bylo, aniž bude, vždyť jest nyní, zároveň vše (celé zároveň?),
jedno, souvislé. Vždyť jaký chceš pro ně vyzkoumat původ?
Jak a odkud by vzrostlo? Že by bylo z nejsoucího,
ti nelze (nedovolím) říkat ani myslet; neboť nelze ani myslet,
že není. A jaká as nutnost by přiměla jsoucí,
růst později nebo dříve, když by se počínalo z ničeho?
Tudíž musí buď veskrze být – nebo naprosto nebýt!

Ani že z nejsoucího by cos jiného vzniklo,
nesvolí důvěry síla, a proto Díké
neuvolňuje jsoucí z pout, aby vzniklo nebo zašlo,

nýbrž je drží. Rozsouzení teď záleží na tomto:
 Jest nebo není? Je však už rozhodnuto tak, jak nutno:
 (Pominout) tu cestu, která není myslitelná ani vyslovitelná,
 neboť není pravdivá; a tu druhou, že jest, za správnou uznat.
 Jak pak by se jsoucí potom odloučilo? Jak pak by také vzniklo?
 Jestliže totiž vzniklo, není, ani jestliže kdys má být.
 Tak je tedy vznikání uhašeno a zánik mimo dosah.

Ani je (jsoucí) nelze rozdělit, vždyť je celé stejné,
 není ho zde trochu více, což by mohlo spojení bránit,
 ani zas trochu méně; vše je přece naplněné jsoucím.
 Tím je vše souvislé, neboť se jsoucím jsoucí se stýká.

Je také nepohnutelné, v sevření mocných pout,
 bez počátku a bez ustání, vždyť vznik i zánik
 daleko zahnány byly, odvrhla je totiž jistota pravdy (pravdivá důvěra?).
 Totéž a v tomtéž trvá, o sobě samo spočívá
 a takto stálé zase trvá. Mocná Nutnost (*Ananké*) je totiž drží
 v poutech meze, která je dokola svírá,
 ježto ustanovení (řád, *themis*) nemůže být bez konce;
 je totiž bez potřeb, by všechno potřebno bylo (? – jinak by totiž potřebovalo vše?).

Toutéž věci je myslet a myslet, že jest, neboť větu
 bez jsoucího, v němž je vždy myšlení vyřčeno, nijak
 myšlení nemůžeš nalézt, vždyť není a nikdy nebude
 nic jiného mimo jsoucí, neb Moira je sevřela pouty,
 aby bylo vždy celé a bez hnutí. Proto vše bude
 pouhým jménem, co lidé si vytkli věřice pevně,
 že je to pravda: Vznikat a zanikat, být a též nebýt,
 měnit svoje místo a barvu měnit jasnou.

Nejzazší hranici majíc, je jsoucí ze všech stran zcela
 ukončeno a obdobné útvaru vykroužené koule,
 od středu všude je stejné a ani o málo větší,
 ani o málo menší nemůže být zde nežli onde.
 Není přec nejsoucího, jež by mu bránilo dospět
 k stejnosti, ani není možno, by jsoucího zde bylo více,
 jinde zase méně, než jest, neb celé je neporušeno.
 Je totiž sobě odevšad rovné a stejně k mezím spěje.

Zde já pro tebe již končím o pravdě hodnou vší víry
 řeč i myšlenku, odtud pak pouhé domněnky lidí
 smrtelných poznávej, vyslechna slov mých pořádek klamný.

Dvoje podoby se lidé rozhodli pojmenovat.
 Jednu z nich netřeba uznávat, v tom se mýlili oni,
 protivná přičkli jim těla a navzájem odlišné zcela dali jim znaky:
 Jedna je plamenný aithéru oheň,
 mírný, velice lehký a se sebou veskrze stejný,
 ne však s podobou druhou. I tato prý o sobě trvá,
 protikladná temná noc, tělo husté a těžké.
 Tento řád světa celý ti vyložím, podobný pravdě,
 abys míněním lidským již nikdy předstižen nebyl.

B 8. 1-52 = Simplikios, In Physica 144, 29 (po 28 A 21)

B 8. 1-14 = Ders. 78, 5 (po B 7, 2)

B 8. 3-4 = Kléméns Alexandrijský Stromata V, 112,2

A „veliký Parmenidés“, jak ho nazývá Platón v *Sofistovi*, uvažuje o božství takto:

znamení mnohá, že nevzniká jsoucí ani nezaniká,

celistvé, jedinečné, je nehybné, ani nevzniká.

B 8. 38 = Platón, Theaetetus 180d

B 8. 39 - cfr. Melissos 30 B 8 (in: Simplikios, In De caelo 558, 19)

B 8. 42 - cfr. Simplikios, In Physica 147, 13

B 8. 43–45 = Platón, Sophistes 244e

Cfr. Eudémos, in: Simplikios, In Physica 143, 4:

B 8. 44 = Aristotelés, Physica III, 6; 207a15

B 8. 50-61 = Simplikios, In Physica 38, 28

B 8. 50-59 = Simplikios, In Physica 30, 13

B 8. 52 = Simplikios, In Physica 147, 28

B 8. 53-59 = Simplikios, In Physica 179, 31

B 8 /2 = Scholion ad Parmenid. B 8. 56-59 = Simplikios, In Physica 31, 3

B 9 = Simplikios, In Physica 180, 8 (po B 8. 59)

A o kousek dál zase:

Když pak již všechny věci jsou nazvány světlem a nocí,
a ty když jsou podle svých sil přiřčeny určitým věcem,
tu je vše zároveň plné jak světla, tak nezjevné noci,
jež si jsou rovny, neboť jedno z nich nemá žádný podíl v druhém.

Ukazuje se, že oba jsou počátky (principy) a že jsou protikladné.

B 10 = Kléméns Alexandrisjký, Stromata V, 138, 1

Pokud jste ale dospěli k pravdivému učení, pak si, chcete-li, poslechněte příslib Parmenida z Eleje:

Poznáš přirozenost aithéru i všechna znamení v aithéru,
 a čisté neposkvrněné pochodně Slunce
 nevidaná díla, i odkud to všechno svůj původ vzalo.
 Vyzvíš skutky obíhajících světél i přirozenost Měsíce s okem kruhovým,
 dozvíš se též o obklopující obloze,
 odkud vznikla a jak ji vedením spoutala Nutnost,
 aby držela hranice hvězd.

(Překlad zlomku Parmenida podle Havrdova vydání Strómateis:)

Poznáš povahu nebe a všechny nebeské značky,
 ničivé dílo čisté a svaté pochodně Slunce,
 zjistíš, kde má to svůj původ. Poznáš i okrouhlé oko
 Luny, povahu její i dílo, jež putujíc koná.
 Dozvíš se také, odkud se vzala obloha celá,
 která vše dokola drží, a v poutech že vede ji nutnost,
 aby se hvězdy držely v mezích.

Cfr. Plútarchos, Adversus Colototem 1114b

B 11 = Simplikios, In De caelo 559, 20

Parmenidés o původu vnímatelných věcí říká:

Jak Země a Slunce i Luna,
 jakož i společný aithér (jas?) a Mléčná dráha nebeská,
 a nejzazší Olymp i horká síla hvězd spěchaly
 vznikat.

Parmenidés podává původ všeho, co vzniká a zaniká, až po části živých bytostí.

B 12

Užší (věnce?) se totiž plnily nesmíšeným ohněm,
další pak noci, vniká však do nich plamenný podíl.

Uprostřed těch (věnců) je bohyně, která řídí všechno,
působí totiž všechny hrůzy porodu i páření,
posílá samci samici, aby se pářili, a naopak zase
samce samici.

B 12. 1-3 = Simplikios, In Physica 39, 12 (secundum B 8, 61)

B 12. 2-6 = Simplikios, In Physica 31, 10

B 12. 4 = Simplikios, In Physica 39, 14

B 13

Nejdříve ze všech bohů byl zosnován Erós.

(Var. překladu: Nejdříve ze všech bohů bohyně smyslila Eróta.)

B 13 /1 = Platón, Symposium 178b

Parmenidés pak o vzniku (o zrození bohů) praví:

Nejdříve ze všech bohů byl zosnován Erós.

B 13 /2 = Aristotelés, Metaphysica I, 4; 984b23

B 13 /3 = Plútarchos, Amatorius 13; 756f

B 13 /4 = Simplikios, In Physica 39, 18

B 14 = Plútarchos, Adversus Colotem 15; 1116a

(...) podle Parmenida:

V noci zářící cizí světlo bloudící okolo Země.

(...)

B 15 = Plútarchos, De facie in orbe lunae 16, 6; 929a

(...) [Měsíc] podle Parmenida:

Po záři Slunce se vždy dívá.

B 15a = Schol. Basilii 25 (ed. Pasquali Gött. Nachr. 1910 p. 201, 2)

(...) Parmenidés ve veršované skladbě říká:

Země s kořeny ve vodě.

B 16 = Aristotelés, Metaphysica IV, 5; 1009b 21 (cfr. A 46)

(Je ovšem možné, že jde o verše Empedoklevy.)

Jak totiž každý má smíšení údů různě se srážejících,
tak se lidem dostává mysl. Vždyť totéž je [ta věc],
[která] myslí, jako lidem přirozenost údů,
jak všem, tak každému. To, co převládá, je totiž myšlenkou [způsobem myšlení].

B 17 = Galénos, In Epid. VI, 48 (XVII A 1002 K.)

(...) Parmenidés mluví takto:

Na pravé straně chlapci, na levé zase dívky [se rodí].

B 18 (B 18. 1-6) = Cael. Aurelianus, Morb. chron. IV, 9; p. 116 Sichard. (Bas. 1529)

(...)

Jakmile žena a muž spolu smísí zárodky lásky,

tehdy síla, jež v žilách tvoří z opačné krve,

uhněte zdatná těla jen při vhodném poměru směsi.

Neboť když v semeni, které se spojilo, bojují síly,

takže se ve smíšeném těle nesloučí v jednu, tu krutě

budou dítě, které se zrodí, trápit semenem dvojího pohlaví.

B 19 = Simplikios, In De caelo 558, 8

(...)

Tak podle zdání toto vzniklo a nyní je,

tak to bude i později růst a jednou skončí.

Lidé pak dali každé z těchto věcí příznačné jméno.

B 20 = Hippolytos Rom., Refutatio omnium haeresium V, 8; p. 97, 2 W.

B 21 = Áetios II, 30, 4 (Dox. 361b 24)

B 22 = Súda, s. v. *hós lian* (= Platón, Parmenides 135a)

B 23 = Súda, s. v. *makarón nésoisin*

B 24 = Suetonius (Miller Mel. 417)

B 25 = Stobaios, Anthologium I, 15, 2b (= Eclogae I, 144, 19 Wachsm. = Empedoklés B 28)